

คู่มือการปฏิบัติงาน

ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

กลุ่มบริหารงานกิจการนักเรียน

โรงเรียนปทุมพิทยาคม

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา อุบลราชธานี อำนาจเจริญ
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ

คำนำ

ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน เป็นกระบวนการหนึ่งในการบริหารจัดการศึกษาของสถานศึกษา ที่จะดำเนินงานดูแลช่วยเหลือนักเรียน ที่มีขั้นตอน วิธีการและเครื่องมือการทำงานที่ชัดเจน มีครูประจำชั้น หรือ ครูที่ปรึกษาเป็นบุคลากรหลักในการดำเนินงานดังกล่าว โดยการมีส่วนร่วมของบุคลากร และเครือข่าย ที่เกี่ยวข้อง ทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา อาทิคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้ปกครอง ชุมชน ผู้บริหาร ครูทุกคน ฯลฯ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) จึงกำหนดนโยบายสำคัญ ให้สถานศึกษาในสังกัดทุกแห่ง จัดให้มีระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน และดำเนินการอย่างจริงจัง ต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดความยั่งยืน ส่งผลให้นักเรียนทุกคนได้รับการดูแล ช่วยเหลือ พิทักษ์ปกป้อง ค้ำครองอย่างรอบด้าน ด้วยกระบวนการที่ถูกต้อง เหมาะสมและทันการณ์ได้รับการพัฒนาในทุกมิติเพื่อให้เป็นคนดีมีความสุข และปลอดภัยในสภาพสังคมปัจจุบัน โรงเรียนปทุมพิทยาคม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา อุบลราชธานี อำนาจเจริญ จึงได้จัดทำคู่มือการดำเนินงานระบบการดูแล ช่วยเหลือนักเรียนเล่มนี้ขึ้น เพื่อเป็นแนวทางในการขับเคลื่อนการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ในสถานศึกษา หวังว่าผู้เกี่ยวข้องจะ ได้ใช้เป็นประโยชน์ต่อไป

โรงเรียนปทุมพิทยาคม

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ

สารบัญ

	หน้า
๑. ความเป็นมา	๔
๒. กฎหมายที่เกี่ยวข้อง	๕
๓. แนวทางการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนสำนักงานการศึกษาขั้นพื้นฐาน	๖
๔. แนวทางการพัฒนาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา	๘
๕. แนวทางการพัฒนาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนปทุมพิทยาคม	๑๐
นโยบายระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนปทุมพิทยาคม	๑๐
การรู้จักนักเรียน	๑๒
การส่งเสริมและพัฒนานักเรียน	๑๒
การป้องกันและแก้ไขปัญหา	๑๓
การส่งต่อ	๑๓
บทบาทหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องในระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน	๑๓

งานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน กลุ่มบริหารงานกิจการนักเรียน โรงเรียนปทุมพิทยาคม

๑. ความเป็นมา

ระบบการดูแล

ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็นกระบวนการหนึ่งในการบริหารจัดการศึกษาของสถานศึกษาที่จะดำเนินงานดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่มีขั้นตอนวิธีการและเครื่องมือการทำงานที่ชัดเจน มีครูประจำชั้นหรือครูที่ปรึกษาเป็นบุคลากรหลักในการดำเนินงานดังกล่าว โดยการมีส่วนร่วมของบุคลากรและเครือข่าย ที่เกี่ยวข้อง ทั้ง ภายในและภายนอกสถานศึกษา อาทิ คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้ปกครอง ชุมชน ผู้บริหาร ครู ทุก คน ฯลฯ สานักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) จึงกำหนดนโยบายสำคัญ ให้สถานศึกษา ใน สังกัดทุกแห่งจัดให้มีระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน และดำเนินการอย่างจริงจัง ต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดความ ยั่งยืน ซึ่งนักเรียนทุกคนจะต้องได้รับการดูแล ช่วยเหลือ พิทักษ์ ปกป้อง ค้ำครองอย่างรอบด้านด้วย กระบวนการที่ถูกต้อง เหมาะสมและทันการณ์ ได้รับการพัฒนาในทุกมิติ เพื่อให้เป็นคนดีมีความสุข และ ปลอดภัยในสภาพสังคมปัจจุบัน

วิกฤตการณ์ด้านเด็กและเยาวชนในปัจจุบัน

เด็กและเยาวชนในยุคปัจจุบันจำนวนไม่น้อยที่ได้รับผลกระทบจากปัญหาและสภาพแวดล้อมที่ไม่ สร้างสรรค์ในสังคม ทำให้มีพฤติกรรมแตกต่างไปจากเด็กและเยาวชนในอดีต แม้ว่าผู้ปกครอง ครู และ คนทำงานด้านเด็กจะใช้ความรักความปรารถนาดีอย่างมากมาเพียงใดก็ตามก็ไม่อาจพิทักษ์ปกป้อง และ ค้ำครองเด็กและเยาวชนให้ปลอดภัย หรือมีพฤติกรรมตามที่สังคมคาดหวังได้ จากข้อมูลสถานการณ์ปัญหาเด็ก และเยาวชนส่วนหนึ่งเด็กก็มีพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ ดังนี้

๑. เด็กตกเป็นทาสของเกมคอมพิวเตอร์ จนถึงขั้นหมกมุ่น และเรียนรู้พฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมจาก เกม จนนำไปสู่การประพฤติปฏิบัติที่ก่อให้เกิดความสูญเสียแก่ตนเองและสังคม
๒. นิยมประลองความเร็วโดยการแข่งรถมอเตอร์ไซด์ มีพฤติกรรมการใช้รถจักรยานยนต์ที่ผิดกฎหมาย เป็นนักซิ่งวัยใส และเป็นสก็อย
๓. ใช้ความรุนแรงในการตัดสินปัญหาและข้อขัดแย้ง ทะเลาะวิวาท จับกลุ่มรวมตัวกันสร้างความ ปั่นป่วนในชุมชนไปจนถึงการยกพวกตีกัน
๔. มีเพศสัมพันธ์เร็วขึ้น เป็นพ่อแม่ตั้งแต่อายุน้อย มีเพศสัมพันธ์โดยไม่ป้องกันตนเอง ขาดความ รับผิดชอบ
๕. เข้าถึงสารเสพติดได้ง่าย เริ่มจากการใช้บุหรี่ยาสูบ ยาบ้า ยาไอซ์ ยาเลิฟ และสารเสพติด
๖. ขาดหลักยึดเหนี่ยวทางจิตใจ ไม่เห็นความสำคัญของหลักศาสนา ค่านิยมความเป็นไทย ความสัมพันธ์กับคนในครอบครัวค่อนข้างเปราะบาง ติดเพื่อน ติดสื่อ และให้ความสำคัญกับวัตถุมากกว่าความ มี คุณธรรมน้ำใจ เด็กและเยาวชนยังมีพฤติกรรมเสี่ยงต่อการเกิดปัญหาสังคม เช่น ติดการพนัน นิยมการเสี่ยง โชค ไม่ไป โรงเรียน หนีเรียน ทำร้ายรังแกกันเอง หมกมุ่นกับสื่อที่ไม่สร้างสรรค์ นิยมบริโภคอาหารกรอบกรอบ อาหารที่ไม่ เป็นผลดีต่อสุขภาพ เคี้ยว ข้าวเหนียว สาเหตุที่ทำให้เด็กและเยาวชนมีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม เป็น ผลมาจาก ปัจจัยเสี่ยง ต่างๆ ดังนี้

๑. ปัจจัยเสี่ยงจากสภาพครอบครัว ครอบครัวเป็นสภาพแวดล้อมที่มีอิทธิพลต่อบุคลิกภาพและ พฤติกรรมของเด็กและเยาวชน พฤติกรรมที่เป็นปัญหาของเด็กและเยาวชน เป็นผลมาจากการเลี้ยงดูด้วย

วิธีการ ที่ไม่เหมาะสม ส่งเสริมให้แสดงออกในทางที่ไม่ถูกต้อง ปล่อยปละละเลยเรียนรู้การใช้ความรุนแรงจากสมาชิก ในครอบครัว ครอบครัวแตกแยก ผู้ปกครองบีบบังคับ กดดัน และคาดหวังในตัวเด็กเกินกว่าความเป็นจริง ไม่มี บรรยากาศที่สร้างความรัก ความอบอุ่น ความสมัครสมาน สามัคคี เต็มโตในท่ามกลางความสับสน ไม่มี ความหวัง ขาดการอบรมบ่มนิสัย และไม่มีจุดหมายปลายทางในชีวิต

๒. ปัจจัยเสี่ยงจากโรงเรียนโรงเรียนเป็นบ้านหลังที่สองของเด็ก เป็นบ่อเกิดของคุณงามความดี โดยเฉพาะการพัฒนาศักยภาพ ความรู้ความสามารถของเด็กและเยาวชนให้เป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณค่าของสังคม แต่โรงเรียนจำนวนไม่น้อยยังขาดความพร้อมที่จะทำให้เด็กและเยาวชนเป็นคนที่สมบูรณ์ตามความมุ่งหวังของสังคม จากการติดตามพบว่า โรงเรียนขาดการดูแลเอาใจใส่นักเรียนอย่างจริงจัง ขาดการจัดการที่เหมาะสมต่อการพิทักษ์ ปกป้อง คุ้มครอง และให้การดูแลช่วยเหลือนักเรียน ได้อย่างเท่าทัน ทั้งถึง ถูกต้อง และเป็นธรรม จัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยไม่คำนึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ให้ความสำคัญถูกระเบียบมากกว่าชีวิตจิตใจของนักเรียน พัฒนาผู้เรียนโดยไม่คำนึงถึงองค์รวม ตลอดถึงการจัดการกับปัญหาของนักเรียน โดยขาดการมีส่วนร่วม และยังเลือกใช้ความรุนแรงในการแก้ปัญหาพฤติกรรมนักเรียน

๓. ปัจจัยเสี่ยงจากชุมชนและสังคม ความล้มเหลวในชีวิตของเด็กและเยาวชน เป็นความสูญเสียทางเศรษฐกิจ และต้นทุนทางความรู้สึกรู้สึกของผู้ปกครองอย่างประเมินค่าไม่ได้สังคมไทยยังละเลยต่อการจัดระเบียบแบบแผนในชุมชน ชุมชนอ่อนแอขาดสัมพันธ์ภาพที่ีระหว่างสมาชิกในสังคม ต่างคนต่างอยู่ เอาหูไปนาเอาตาไปไร่ ปล่อยให้มีการแสวงหาผลประโยชน์จากเด็กและเยาวชน ยอมรับการเติบโตและขยายตัวทางเศรษฐกิจที่ไม่สร้างสรรค์ ละเลยต่อปัญหาของเด็กและเยาวชน ไม่ให้ความสำคัญต่อทำที่ของเด็กและเยาวชน มองเด็กและเยาวชนที่ประสบปัญหาด้วยทัศนยะและทำที่ที่ตอกย้ำซ้ำเติม

๔. ปัจจัยเสี่ยงจากเพื่อน เพื่อนเป็นปัจจัยที่สำคัญในชีวิตของเด็กและเยาวชนเป็นธรรมชาติที่เด็กและเยาวชนทุกคนต้องมี แต่เพื่อนก็เป็นดาบสองคมที่อาจทำให้เด็กและเยาวชนจำนวนไม่น้อยก้าวพลาด เช่น เพื่อนที่มีนิสัยเกเร เป็นอันธพาล เสเพล สำมะเลเทเมา การคบเพื่อนที่มีพฤติกรรมโน้มเอียงไปในทางก้าวร้าว เสี่ยงภัยมั่วสุ่ม เบี่ยงเบน หรือการได้รับแรงบีบบังคับ กดดัน ข่มขู่ หรือการไม่ได้รับการยอมรับจากกลุ่มเพื่อน ซึ่งสภาพการณ์ดังกล่าวล้วนส่งผลต่อพฤติกรรมของเด็กและเยาวชนทั้งสิ้น

๕. ปัจจัยเสี่ยงจากบุคลิกภาพหรือตัวนักเรียน เด็กและเยาวชนแต่ละคนมีภาวะด้านพัฒนาการแตกต่างกัน มีบุคลิกภาพภายในและภายนอกตามสภาพความเป็นตัวตนที่มีลักษณะเฉพาะ เช่น มีข้อจำกัดเกี่ยวกับ พัฒนาการทางสมองและการรับรู้ ไม่มีความตระหนักในคุณค่าความสำคัญของตนเอง ขาดทักษะในการคิด บกพร่องทางการเรียนรู้ปฏิเสศค่านิยมหรือหลักศาสนาที่คนส่วนใหญ่นับถือ ไม่มีทักษะในการสื่อสารปฏิเสศไม่ เป็น ควบคุมอารมณ์และความเครียดไม่ได้ รวมทั้งการมีสติปัญญาด้านสุขภาพกายและสุขภาพจิต

๒. กฎหมายที่เกี่ยวข้อง

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๕ และ (ฉบับที่๓) พ.ศ. ๒๕๕๓

หมวด ๑ มาตรา ๖ การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถ อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

หมวด ๔ มาตรา ๒๒ การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่า ผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ

มาตรา ๒๖ ให้สถานศึกษาจัดการประเมินผู้เรียน โดยพิจารณาจากพัฒนาการของผู้เรียน ความประพฤติการสังเกต พฤติกรรมการเรียน การร่วมกิจกรรม และการทดสอบควบคู่ไปกับกระบวนการเรียนการสอนตามความเหมาะสมของแต่ละระดับและรูปแบบการศึกษา

พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. ๒๕๔๖

พระราชบัญญัติฉบับนี้มีเป้าหมายในการดูแลช่วยเหลือเด็กและครอบครัวให้อยู่ในสภาพที่มีมาตรฐานในการดำรงชีวิตที่ดีได้รับการดูแล ให้มีพัฒนาการตามวัย และเด็กทุกคนต้องมีหลักประกัน ความปลอดภัย ได้รับความคุ้มครองจากผู้เกี่ยวข้อง ทั้งเด็กที่ประสบปัญหาและเด็กที่ไม่ประสบปัญหา ซึ่งระบุไว้ดังนี้

หมวด ๒ มาตรา ๒๒ การปฏิบัติต่อเด็กไม่ว่ากรณีใดให้คำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของเด็ก เป็นสำคัญ และไม่ให้มีการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม

พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. ๒๕๔๗ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่๒) พ.ศ. ๒๕๕๑ และ (ฉบับที่๓) พ.ศ. ๒๕๕๓

มาตรา ๔๒ กำหนดให้ ก.ค.ศ. กำหนดมาตรฐานตำแหน่งครูสายงานการสอน การปฏิบัติหน้าที่หลักเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน การส่งเสริมการเรียนรู้พัฒนาผู้เรียน ปฏิบัติงาน ทางวิชาการของสถานศึกษา พัฒนาตนเอง และพัฒนาวิชาชีพ โดยกำหนดให้ลักษณะงานเกี่ยวกับการจัดระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน เป็นภาระงานหนึ่งในมาตรฐานตำแหน่งครู

พระราชบัญญัติการป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น พ.ศ. ๒๕๕๙

การตั้งครรภ์ในวัยรุ่นของประเทศไทยมีจำนวนเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ซึ่งส่งผลกระทบต่อสุขภาพ ของบุคคล ครอบครัว ชุมชน สังคมและเศรษฐกิจในภาพรวม ปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นของประเทศไทย มีความซับซ้อนและไม่อาจแก้ไขได้ด้วยอำนาจหน้าที่ของหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่ง ดังนั้น สมควรสร้างกลไก ในการกำหนดนโยบาย ยุทธศาสตร์และการดำเนินการร่วมกันของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งหน่วยงานของรัฐหน่วยงานของเอกชนและประชาสังคม เพื่อบริหารจัดการการป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น เป็นรูปธรรมมีความเป็นเอกภาพและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น โดยมีมาตราที่เกี่ยวข้องกับสถานศึกษาระบุไว้ดังนี้

มาตรา ๖ ให้สถานศึกษาดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น ดังต่อไปนี้

(๑) จัดให้มีการเรียนการสอนเรื่องเพศวิถีศึกษาให้เหมาะสมกับช่วงวัยของนักเรียนหรือนักศึกษา
(๒) จัดหาและพัฒนาผู้สอนให้สามารถสอนเพศวิถีศึกษาและให้คำปรึกษาในเรื่องการป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นแก่นักเรียนหรือนักศึกษา

(๓) จัดให้มีระบบการดูแลช่วยเหลือและคุ้มครองนักเรียนหรือนักศึกษาซึ่งตั้งครรภ์ ให้ได้รับการศึกษาด้วยรูปแบบที่เหมาะสมและต่อเนื่องรวมทั้งจัดให้มีระบบการส่งต่อให้ได้รับบริการอนามัย การเจริญพันธุ์และการจัดสวัสดิการสังคมอย่างเหมาะสม

การกำหนดประเภทของสถานศึกษาและการดำเนินการของสถานศึกษาแต่ละประเภท ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์วิธีการ และเงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวง

๓. แนวทางการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กำหนดนโยบาย ยุทธศาสตร์มาตรการ และจุดเน้นในการพัฒนาการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยมอบหมายให้ศูนย์เฉพาะกิจคุ้มครองและช่วยเหลือเด็กนักเรียน (ฉก.ชน.สพฐ.) ดำเนินการขับเคลื่อนโดยคำนึงถึงสิทธิของนักเรียนให้ได้รับโอกาสทางการศึกษาด้วยรูปแบบที่เหมาะสม พัฒนาบุคลากรของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาให้มีความรู้

ความสามารถในการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ซึ่งระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็นกระบวนการหนึ่งในเชิงการบริหารที่สำคัญ สถานศึกษาทุกแห่งต้องดำเนินงานอย่างเป็นระบบ และต่อเนื่อง โดยมีขั้นตอนสำคัญ ๕ ขั้นตอน ดังนี้

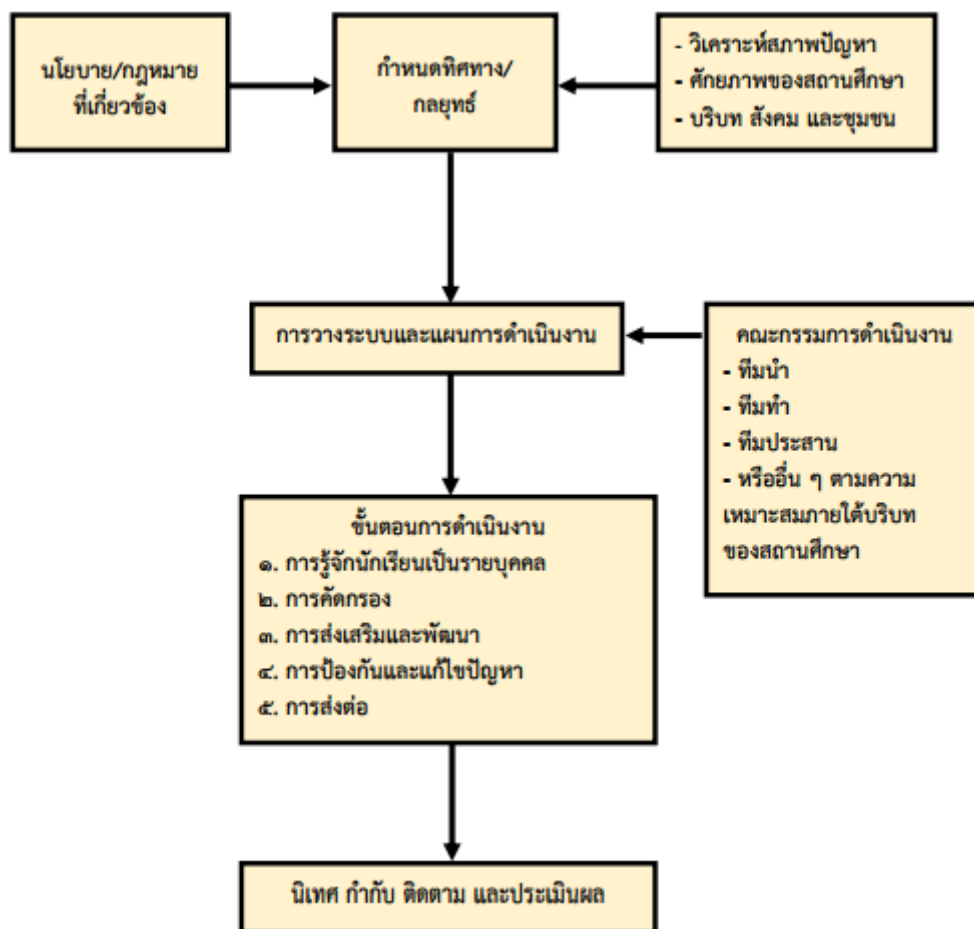
๑. การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล
๒. การคัดกรองนักเรียน
๓. การส่งเสริมและพัฒนานักเรียน
๔. การป้องกันและแก้ไขปัญหาที่นักเรียน
๕. การส่งต่อ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้ดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน และกำหนดจุดเน้นเพื่อการพัฒนากระบวนการดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างต่อเนื่อง เพื่อเป็นแนวทางสู่การปฏิบัติดังนี้

- ปีพ.ศ.๒๕๕๐ -๒๕๕๒ เป็นปีแห่งการช่วยเหลือนักเรียน
 - ปีพ.ศ.๒๕๕๓ -๒๕๕๔ เป็นปีแห่งการดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างรอบด้าน
 - ปีพ.ศ.๒๕๕๕ -๒๕๕๖ เป็นปีแห่งการดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้พ้นภัยยาเสพติด
 - ปีพ.ศ.๒๕๕๗ -๒๕๕๘ เป็นปีแห่งการดูแลช่วยเหลือและคุ้มครองนักเรียน
 - ปีพ.ศ.๒๕๕๙ -๒๕๖๑ เป็นปีแห่งการรักและเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น
 - ปีพ.ศ.๒๕๖๒ เป็นปีแห่งการรู้จัก รัก เข้าใจ ห่วงใย ไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง
 - ปีพ.ศ.๒๕๖๓ เป็นปีแห่งการรู้จัก รัก เข้าใจ ห่วงใย ไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง ดูแลช่วยเหลือนักเรียนและความปลอดภัยในโรงเรียน
 - ปี พ.ศ. ๒๕๖๔ เป็นปีแห่งความรัก เข้าใจ ห่วงใย ปลอดภัย และให้อีกาส
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานดำเนินงานภายใต้กรอบแนวคิด

การบริหารจัดการดำเนินการตั้งแผนภูมิต่อไปนี้
 แผนภูมิแสดงการบริหารจัดการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา
 สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

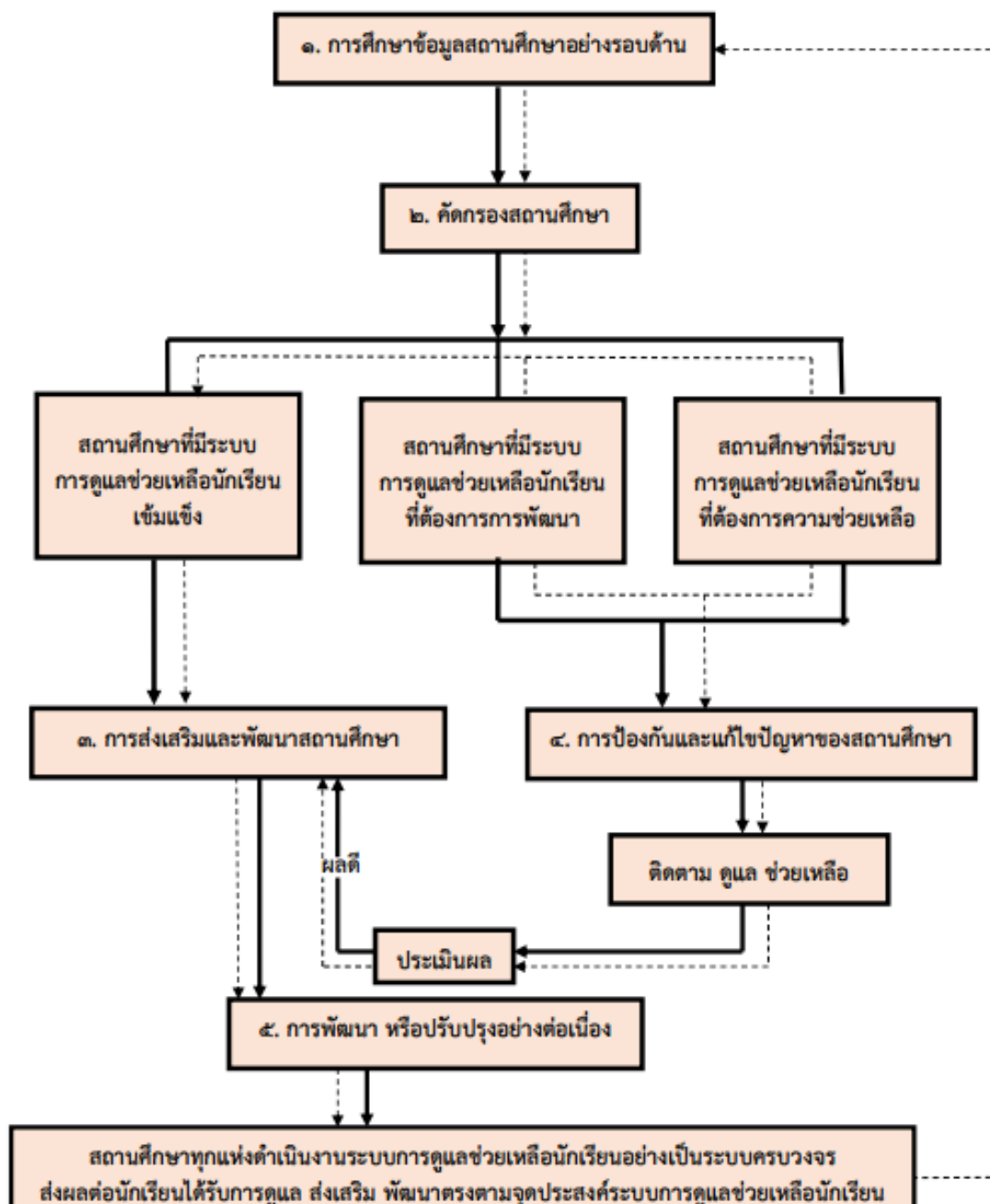

๔. แนวทางการพัฒนาการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามีบทบาทสำคัญในการส่งเสริม สนับสนุนให้สถานศึกษาดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งมีกระบวนการและขั้นตอนการดำเนินงานเป็นระบบต่อเนื่อง และทั่วถึง มีกระบวนการและขั้นตอน ๕ ขั้นตอน ดังนี้

- ๑) การศึกษาข้อมูลสถานศึกษาอย่างรอบด้าน
- ๒) การคัดกรองสถานศึกษา
- ๓) การส่งเสริมและพัฒนาสถานศึกษา
- ๔) การป้องกันและแก้ไขปัญหาของสถานศึกษา
- ๕) การพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

ดำเนินการดังแผนภูมิต่อไปนี้

๕. แนวทางการพัฒนาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนปทุมพิทยาคม

นโยบายโรงเรียนปทุมพิทยาคมการดูแลช่วยเหลือนักเรียน การเสริมสร้างทักษะชีวิต และการคุ้มครองนักเรียนปีการศึกษา ๒๕๖๑ -๒๕๖๔

วิสัยทัศน์

มุ่งมั่นพัฒนานักเรียนด้วยระบบดูแลอย่างลูกหลาน ประสานงานดั่งกัลยาณมิตร พัฒนาทักษะชีวิตให้มั่นคง สู่สังคมประเทศไทย

พันธกิจ

๑. พัฒนาประสิทธิภาพและทักษะในการดูแล ช่วยเหลือ คุ้มครองนักเรียนของครูและบุคลากร
๒. พัฒนาทักษะชีวิต และเสริมสร้างภูมิคุ้มกันนักเรียนจากปัญหาต่าง ๆ
๓. สร้างความร่วมมือระหว่างภาคีเครือข่ายทุกภาคส่วนในการดูแลช่วยเหลือและคุ้มครองนักเรียนทุกระดับ

เป้าประสงค์

นักเรียนทุกคนได้รับการพัฒนาด้วยกระบวนการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ให้ได้รับความคุ้มครองและเสริมสร้างภูมิคุ้มกัน ให้มีทักษะชีวิต สามารถแก้ไขปัญหาและอุปสรรคที่เผชิญได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม

ยุทธศาสตร์

๑. พัฒนาระบบการบริหารจัดการและเสริมสร้างความร่วมมือภาคีเครือข่าย
๒. การพัฒนานักเรียนให้เกิดทักษะชีวิต
๓. การสร้างความร่วมมือกับภาคีเครือข่ายในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

กลยุทธ์

๑. การพัฒนารูปแบบและวิธีการดำเนินงานของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนระดับห้องเรียน
๒. การพัฒนารูปแบบ คุณธรรม จริยธรรม เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันให้นักเรียนเกิดทักษะชีวิต
๓. สร้างความร่วมมือภาคีเครือข่ายในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

การพัฒนาให้นักเรียนให้เป็นบุคคลที่มีคุณภาพทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความสามารถ มีคุณธรรม จริยธรรม และมีวิถีชีวิตที่เป็นสุขตามที่สังคมมุ่งหวัง โดยผ่านกระบวนการทางการศึกษานั้น นอกจากจะ ดำเนินการด้วยการส่งเสริมสนับสนุนนักเรียนแล้ว การป้องกันและการช่วยเหลือแก้ปัญหาต่างๆ ที่เกิดกับนักเรียนก็เป็นสิ่งสำคัญ เนื่องจากสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในทุกมิติ ทั้งด้านการสื่อสาร เทคโนโลยี ปัญหาเศรษฐกิจ ปัญหาการระบาดของสารเสพติด ปัญหาครอบครัว ปัญหาการแข่งขันทุกรูปแบบ ก่อให้เกิดความทุกข์ ความวิตกกังวล ความเครียด ซึ่งล้วนแต่เป็นผลเสียต่อสุขภาพกายของทุกคน จนนำไปสู่การเกิดปัญหาและสภาวะวิกฤติทางสังคมสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพัทลุง เขต ๒ มีความตระหนักถึงความสำคัญในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนให้มีความสมบูรณ์พร้อมอย่างเป็นองค์รวม ทั้งด้านร่างกาย สติปัญญา ความรู้ความสามารถ คุณธรรมจริยธรรม ตลอดให้มีทักษะในการดำรงชีวิต ทุกโรงเรียนในฐานะที่เป็นหน่วยงานที่ต้องรับผิดชอบในการสร้างเสริมคุณภาพชีวิตผู้เรียน และแก้วิกฤติสังคม จึงควรรำระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนมาประยุกต์ใช้และพัฒนาให้เหมาะสมกับบริบทของแต่ละโรงเรียน

ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนคืออะไร

การดูแลช่วยเหลือนักเรียน คือ การส่งเสริมพัฒนา การป้องกันและการแก้ไขปัญหาให้แก่ นักเรียน เพื่อให้ นักเรียนมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ มีภูมิคุ้มกันทางจิตใจ มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีทักษะในการดำรงชีวิต และรอดพ้นจากสภาวะวิกฤติต่างๆ ได้อย่างปลอดภัย ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน หมายถึง กระบวนการดำเนินงานดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างเป็น ระบบ มีขั้นตอน มีครูที่ปรึกษาเป็นบุคลากรหลักในการดำเนินงาน โดยความร่วมมือร่วมของบุคลากรทุกฝ่ายที่ เกี่ยวข้องทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา ได้แก่ คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้ปกครอง ชุมชน ผู้บริหาร และครูทุกคน มีวิธีการและเครื่องมือที่ชัดเจน มีมาตรฐานคุณภาพและมีหลักฐานการทำงานที่ ตรวจสอบได้

ทำไมจึงต้องมีระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

วัตถุประสงค์ของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

๑. เพื่อให้การดำเนินงานดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็นไปอย่างมีระบบและมีประสิทธิภาพ
๒. เพื่อให้โรงเรียน คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้ปกครอง ชุมชน องค์กรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีการทำงานร่วมกัน โดยผ่านกระบวนการทำงานที่ชัดเจน มีร่องรอยหลักฐานการปฏิบัติงาน สามารถตรวจสอบและประเมินผลได้

ประโยชน์และคุณค่าของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

๑. นักเรียนได้รับการดูแลช่วยเหลืออย่างทั่วถึงและตรงตามสภาพปัญหา
๒. สัมพันธภาพระหว่างครูกับนักเรียนเป็นไปด้วยดีและอบอุ่น
๓. นักเรียนรู้จักตนเอง ควบคุมตนเองได้ มีการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ (EQ) ซึ่งจะเป็นรากฐานในการพัฒนาความเก่ง (IQ) คุณธรรม จริยธรรม (MQ) และความมุ่งมั่นที่จะเอาชนะอุปสรรค (AQ)
๔. นักเรียน เรียนรู้้อย่างมีความสุข และได้รับการส่งเสริมพัฒนาเต็มตามศักยภาพอย่างรอบด้าน

การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล

ด้วยความหลากหลายของนักเรียนและนักเรียนแต่ละคนซึ่งมีพื้นฐานความเป็นมาของชีวิตที่แตกต่างกัน ผ่านการหล่อหลอมให้เกิดพฤติกรรมในหลายลักษณะ ทั้งด้านบวกและด้านลบ ดังนั้น การรู้ข้อมูลที่จำเป็นเกี่ยวกับตัวนักเรียนจึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยให้ครูมีความเข้าใจนักเรียนมากขึ้นสามารถนำข้อมูลมาวิเคราะห์เพื่อ การคัดกรองนักเรียนและนำไปใช้ประโยชน์ในการส่งเสริมและพัฒนาการป้องกันและแก้ไขปัญหาของนักเรียนได้ อย่างถูกต้องซึ่งเป็นข้อมูลเชิงประจักษ์ที่ได้จากเครื่องมือและวิธีการที่หลากหลาย ตามหลักวิชาการ มิใช่การใช้ ความรู้สึกหรือการคาดเดา โดยเฉพาะในการแก้ไขปัญหาที่นักเรียน ซึ่งจะทำให้ไม่เกิดข้อผิดพลาดต่อการ ช่วยเหลือนักเรียน การคัดกรองนักเรียน การคัดกรองนักเรียน เป็นการพิจารณาข้อมูลเกี่ยวกับนักเรียน เพื่อการจัดกลุ่มนักเรียน ซึ่งจะ เป็น ประโยชน์อย่างยิ่ง ในการหาวิธีการที่เหมาะสมในการดูแลช่วยเหลือ นักเรียนให้ตรงกับสภาพปัญหาและความ ต้องการจำเป็นด้วยความรวดเร็วและถูกต้องแม่นยำ ระบบการดูแล ช่วยเหลือนักเรียนอาจจัดกลุ่มนักเรียนตาม ผลการคัดกรองเป็น ๒ กลุ่ม, ๓ กลุ่ม หรือ ๔ กลุ่มก็ได้ ตาม ขอบข่ายและเกณฑ์การคัดกรองที่โรงเรียน กำหนด ในกรณีที่แบ่งนักเรียนเป็น ๔ กลุ่มอาจนิยามกลุ่มได้ ดังนี้

๑. **กลุ่มปกติ** คือ นักเรียนที่ได้รับการวิเคราะห์ข้อมูลต่างๆ ตามเกณฑ์การคัดกรองของ โรงเรียนอยู่ใน เกณฑ์ของกลุ่มปกติ ซึ่งควรได้รับการส่งเสริมภูมิคุ้มกันและการส่งเสริมพัฒนา
๒. **กลุ่มเสี่ยง** คือ นักเรียนที่อยู่ในเกณฑ์ของกลุ่มเสี่ยงตามเกณฑ์การคัดกรองของโรงเรียน ซึ่ง โรงเรียน ต้องให้การป้องกันและแก้ไขตามกรณี
๓. **กลุ่มมีปัญหา** คือ นักเรียนที่จัดอยู่ในเกณฑ์ของกลุ่มมีปัญหาตามเกณฑ์การคัดกรองของ โรงเรียน ซึ่ง โรงเรียนต้องช่วยเหลือและแก้ปัญหาโดยเร่งด่วน
๔. **กลุ่มพิเศษ** คือ นักเรียนที่มีความสามารถพิเศษ มีความเป็นอัจฉริยะแสดงออกซึ่ง ความสามารถอัน โดดเด่นด้านใดด้านหนึ่งหรือหลายด้านอย่างเป็นที่ประจักษ์เมื่อเทียบกับผู้มีอายุใน ระดับเดียวกันภายใต้ สภาพแวดล้อมเดียวกัน ซึ่งโรงเรียนต้องให้การส่งเสริมให้นักเรียนได้พัฒนา ศักยภาพความสามารถพิเศษนั้น จนถึงขั้นสูงสุด

การส่งเสริมและพัฒนานักเรียน

การส่งเสริมและพัฒนานักเรียน เป็นการสนับสนุนให้นักเรียนทุกคนไม่ว่าจะเป็นนักเรียนกลุ่มปกติหรือ กลุ่มเสี่ยง/มีปัญหา กลุ่มความสามารถพิเศษให้มีคุณภาพมากขึ้น ได้พัฒนาเต็มศักยภาพ มีความภาคภูมิใจใน ตนเองในด้านต่างๆ ซึ่งจะช่วยป้องกันมิให้นักเรียนที่อยู่ในกลุ่มปกติและกลุ่มพิเศษกลายเป็นนักเรียนกลุ่มเสี่ยง/ มี ปัญหา และเป็นการช่วยให้นักเรียนกลุ่มเสี่ยง/มีปัญหากลับมาเป็นนักเรียนกลุ่มปกติและมีคุณภาพตาม มาตรฐานที่ โรงเรียนหรือชุมชนคาดหวังต่อไป การส่งเสริมและพัฒนานักเรียนมีหลายวิธีที่โรงเรียนสามารถ พิจารณาดำเนินการได้ แต่มีกิจกรรมหลัก สำคัญที่โรงเรียนต้องดำเนินการ คือ

๑. การจัดกิจกรรมโฮมรูม
๒. การเยี่ยมบ้าน
๓. การจัดประชุมผู้ปกครองชั้นเรียน (Classroom Meeting)
๔. การจัดกิจกรรมเสริมสร้างทักษะการดำรงชีวิตและกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

การป้องกันและแก้ไข้ปัญหา

ในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ครูควรให้ความเอาใจใส่กับนักเรียนทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน แต่สำหรับนักเรียนกลุ่มเสี่ยง/มีปัญหา นั้น จำเป็นอย่างมากที่ต้องให้ความสนใจดูแลเอาใจใส่อย่างใกล้ชิด และหาวิธีการช่วยเหลือ ทั้งการป้องกันและการแก้ไข้ปัญหา โดยไม่ปล่อยปละละเลยนักเรียนจนกลายเป็นปัญหาของสังคม การสร้าง ภูมิคุ้มกัน การป้องกันและแก้ไข้ปัญหาของนักเรียน จึงเป็นภาระงานที่ยิ่งใหญ่และมีคุณค่าอย่างมากในการพัฒนา ให้นักเรียนเติบโตเป็นบุคคลที่มีคุณภาพของสังคมต่อไป

การป้องกันและการแก้ไข้ปัญหาให้กับนักเรียนนั้นมีหลายเทคนิควิธีการ แต่สิ่งที่ครูที่ปรึกษา จำเป็นต้อง ดำเนินการมีอย่างน้อย ๒ ประการ คือ

๑. การให้คำปรึกษาเบื้องต้น
๒. การจัดกิจกรรมเพื่อป้องกันและแก้ไข้ปัญหา

การส่งต่อ

ในการป้องกันและแก้ไข้ปัญหาของนักเรียนโดยครูที่ปรึกษา อาจมีกรณีบางปัญหาที่มีความยากต่อการช่วยเหลือ หรือช่วยเหลือแล้วนักเรียนมีพฤติกรรมไม่ดีขึ้นก็ควรดำเนินการส่งต่อไปยังผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านต่อไปเพื่อให้ปัญหาของนักเรียนได้รับการช่วยเหลืออย่างถูกต้องและรวดเร็วขึ้นหากปล่อยให้เป็นบทบาทหน้าที่ของครูที่ปรึกษาหรือครูคนใดคนหนึ่งเพียงลำพังความยุ่งยากของปัญหาอาจมีมากขึ้น หรือลุกลามกลายเป็นปัญหาใหญ่โตจนยากต่อการแก้ไข ซึ่งครูที่ปรึกษาสามารถดำเนินการได้ตั้งแต่กระบวนการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคลหรือการคัดกรองนักเรียนก็ได้ ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับลักษณะปัญหาของนักเรียนในแต่ละกรณี

การส่งต่อแบ่งเป็น ๒ แบบ คือ

๑. การส่งต่อภายใน ครูที่ปรึกษาส่งต่อไปยังครูที่สามารถให้การช่วยเหลือนักเรียนได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับลักษณะปัญหา เช่น ส่งต่อครูแนะแนว ครูพยาบาล ครูประจำวิชา หรือฝ่ายปกครอง
๒. การส่งต่อภายนอก ครูแนะแนวหรือฝ่ายปกครองเป็นผู้ดำเนินการส่งต่อไปยังผู้เชี่ยวชาญภายนอก หากพิจารณาเห็นว่า เป็นกรณีปัญหาที่มีความยากเกินกว่าศักยภาพของโรงเรียนจะดูแลช่วยเหลือได้

บทบาทหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องในระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

ความสำเร็จด้านการเรียนและการดำรงชีวิตของนักเรียน คือ ความสำเร็จที่แท้จริงของผู้บริหาร ครู อาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา แต่การจะสร้างความสำเร็จดังกล่าวได้ จะต้องอาศัยพลังความร่วมมือจากทุกฝ่ายในการพัฒนาคุณภาพนักเรียน รวมทั้งการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ให้สามารถก้าวข้าม ปัญหาอุปสรรคและจุดที่ยากลำบากที่สุดในชีวิตของนักเรียนแต่ละคน ไปสู่เป้าหมายปลายทางตามความ มุ่งหวังของตัวนักเรียนเอง และความคาดหวังของสังคม ในการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนจึงต้องมี ผู้รับผิดชอบดำเนินงานตามบทบาท หน้าที่ ตามขั้นตอนและกระบวนการที่ถูกต้องอย่างมีประสิทธิภาพจึงจะช่วยให้ นักเรียนทุกคนได้รับการดูแล ช่วยเหลือตามเจตนารมณ์ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการในระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

๑. คณะกรรมการอำนวยการ (ทีมนำ) คณะกรรมการอำนวยการ (ทีมนำ) ประกอบด้วย ผู้อำนวยการโรงเรียน เป็นประธานกรรมการ มีกรรมการตำแหน่งต่าง ๆ ได้แก่ รองผู้อำนวยการทุกฝ่าย หัวหน้า

ระดับ หัวหน้างานแผนงาน หัวหน้างาน กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ผู้แทนผู้ปกครอง ผู้แทนชุมชน และหัวหน้างาน
แนะแนว เป็นกรรมการและ เลขานุการ คณะกรรมการอำนวยการ (ที่มนำ) มีบทบาทหน้าที่ ดังต่อไปนี้

๑.๑ ส่งเสริมสนับสนุนการขับเคลื่อนและผดุงรักษาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

๑.๒ สร้างขวัญกำลังใจ และพัฒนาบุคลากร

๑.๓ เป็นผู้นำในการผนึกพลัง บูรณาการภารกิจโดยรวมของสถานศึกษา

๑.๔ ประสานความสัมพันธ์และสร้างความเข้มแข็งให้ทีมประสาน ทีมงาน ๑ และเครือข่ายการ
ดำเนินงานจากทุกภาคส่วน

๑.๕ นิเทศ กำกับ ติดตาม และประเมินผล

๒. คณะกรรมการประสานงาน (ทีมประสาน) คณะกรรมการประสาน (ทีมประสาน) ประกอบด้วย
รองผู้อำนวยการที่ผู้บริหารมอบหมาย เป็น ประธาน มีกรรมการตามตำแหน่งและหน้าที่ต่างๆ ได้แก่ หัวหน้า
ระดับทุกระดับ หัวหน้างานกิจกรรมพัฒนา ผู้เรียน หัวหน้างานอนามัย ครูพยาบาล และหัวหน้างานแนะแนว เป็น
กรรมการและเลขานุการ คณะกรรมการประสานงาน (ทีมประสาน) มีบทบาทหน้าที่ ดังต่อไปนี้ ๒.๑
ปฏิบัติงานในฐานะบุคลากรหลักในการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ๒.๒ ประสานงานระหว่าง
คณะกรรมการอำนวยการ (ที่มนำ) และคณะกรรมการดำเนินงาน (ทีมทำ) และหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับ
การดูแลช่วยเหลือนักเรียน

๒.๓ จัดทำเครื่องมือสื่ออุปกรณ์ที่จำเป็นในการพัฒนาดำเนินงานและรับผิดชอบในการชี้แจง
สร้าง ความรู้ ความเข้าใจ แก่ผู้ปฏิบัติงานจัดการประชุมคณะกรรมการทุกฝ่ายอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอเพื่อ
แสวงหาแนวทางในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

๒.๔ สรุปรายงานผลการดำเนินงานและดำเนินการอื่นใด เพื่อให้ระบบการดูแลช่วยเหลือ
นักเรียน เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

๓. คณะกรรมการดำเนินงาน (ทีมทำ) คณะกรรมการดำเนินงาน (ทีมทำ) ประกอบด้วย หัวหน้า
ระดับชั้น เป็นประธานกรรมการ มีกรรมการตามตำแหน่งหน้าที่ต่าง ๆ ได้แก่ รองหัวหน้าระดับ ครูที่ปรึกษา
ครูผู้สอน และครูแนะแนว เป็น กรรมการและเลขานุการ คณะกรรมการดำเนินงาน (ทีมทำ) มีบทบาทหน้าที่
ดังต่อไปนี้

๓.๑ ประสานงานกับผู้เกี่ยวข้องและดำเนินการประชุมชี้แจง

๓.๒ บันทึกหลักฐานการปฏิบัติงานประเมินผลและจัดทำรายงานตามระดับชั้น

๓.๓ ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับความต้องการของครูที่ปรึกษาและนักเรียนเพื่อประโยชน์ต่อการ
ดูแล ช่วยเหลือนักเรียน

๓.๔ ประชุมคณะกรรมการอย่างต่อเนื่อง สม่ำเสมอ

๓.๕ ดำเนินการดูแลให้ความช่วยเหลือนักเรียนตามขั้นตอนและกระบวนการของระบบการ
ดูแล ช่วยเหลือนักเรียน บทบาทหน้าที่ของบุคลากรในคณะกรรมการดำเนินงาน (ทีมทำ)

๑. หัวหน้าระดับ/รองหัวหน้าระดับ

๑.๑ ติดตาม กำกับการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของครูที่ปรึกษา ๑.๒ ประสานงานกับ
ผู้เกี่ยวข้องในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

๑.๓ จัดประชุมครูในระดับเพื่อพัฒนาประสิทธิภาพในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

๑.๔ จัดประชุมกลุ่มเพื่อปรึกษาปัญหารายการกรณี (Case Conference)

๑.๕ บันทึกหลักฐานการปฏิบัติงานและจัดทำรายงานประเมินผลระดับ ส่งผู้บริหาร

โดยผ่านทีม ประสาน

๒. ครูที่ปรึกษา/ครูประจำชั้น

๒.๑ ดำเนินการดูแลช่วยเหลือนักเรียนตามแนวทางที่กำหนด ดังนี้

การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล โดยการรวบรวมข้อมูลนักเรียนเป็นรายบุคคล จัดทำข้อมูลนักเรียนเป็นรายบุคคล จัดทำข้อมูลให้เป็นระบบและเป็นปัจจุบัน

การคัดกรองนักเรียน วิเคราะห์ข้อมูล จำแนกจัดกลุ่มนักเรียน เช่น กลุ่มเด็กมีความสามารถพิเศษ กลุ่มปกติ กลุ่มเสี่ยง และกลุ่มมีปัญหาต้องการช่วยเหลือโดยเร่งด่วน

ส่งเสริมและพัฒนานักเรียน โดยจัดกิจกรรม โครงการ โครงการงาน ส่งเสริมพัฒนานักเรียนให้รู้จักตนเอง รักและเห็นคุณค่าในตนเองมีทักษะในการดำรงชีวิต

การป้องกันและแก้ไขปัญหา ดูแลช่วยเหลือให้คำปรึกษา กรณีปัญหาที่ไม่ยุ่งยาก ไม่ซับซ้อน ทั้งรายบุคคลและเป็นกลุ่ม

การส่งต่อ กรณีปัญหาของนักเรียนซับซ้อน ให้ส่งต่อไปยังครูแนะแนว ฝ่ายปกครอง หรือผู้มีทักษะความสามารถตรงกับลักษณะปัญหา

๒.๒ พัฒนา ตนเองด้านองค์ความรู้ทางจิตวิทยาการแนะแนวและการให้คำปรึกษา

๒.๓ ร่วมประชุมกลุ่มปรึกษาปัญหารายการกรณี

๒.๔ บันทึกหลักฐานการปฏิบัติงานและประเมินผล รายงานส่งหัวหน้าระดับ

๓. ครูแนะแนว

๓.๑ นิเทศ (Supervising) สนับสนุนและเป็นแกนหลักแก่ครูที่ปรึกษาและผู้เกี่ยวข้องทุกคนให้ ความรู้ เทคนิค วิธีการ และกระบวนการตามหลักจิตวิทยาและการแนะแนวเพื่อใช้ในการดูแลช่วยเหลือ นักเรียนในประเด็นสำคัญ ต่อไปนี้

- เทคนิค วิธีการ และเครื่องมือ เพื่อการรู้จักและเข้าใจนักเรียน รวมทั้งการคัดกรองจัด กลุ่มนักเรียน การให้คำปรึกษาเบื้องต้น เช่นการใช้ระเบียบสะสม แบบทดสอบ การสังเกต การสัมภาษณ์

- เสนอแนะแนวทางการจัดกิจกรรมโฮมรูม การประชุมผู้ปกครองชั้นเรียน และกิจกรรมสำหรับนักเรียนทุกกลุ่มคัดกรอง

- ให้ความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับธรรมชาติและลักษณะของนักเรียนกลุ่มพิเศษประเภท ต่างๆ และเสนอแนะแนวทางในการดูแลช่วยเหลือส่งเสริมและการพัฒนานักเรียน

๓.๒ ให้คำปรึกษา (Counseling) แก่นักเรียน (ในกรณีที่ครูปรึกษาไม่สามารถแก้ไขหรือยากต่อ การช่วยเหลือ) ผู้ปกครองและผู้ขอรับบริการทั่วไป

๓.๓ ประสาน (Co-ordinating) กับผู้เกี่ยวข้องทั้งในและนอกสถานศึกษา เป็นระบบ “เครือข่าย” ในการดำเนินงานแนะแนวและการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

๓.๔ จัดกิจกรรมพัฒนานักเรียนในคาบแนะแนว

๓.๕ ให้บริการต่างๆ หรือจัดทำโครงการ กิจกรรมกลุ่มต่างๆให้นักเรียน ซึ่งเป็นการสนับสนุน ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

๓.๖ ร่วมประชุมกลุ่มปรึกษาปัญหารายกรณี

๓.๗ ในกรณีที่นักเรียนมีปัญหายากต่อการช่วยเหลือของครูแนะแนว ให้ส่งต่อผู้เชี่ยวชาญ ภายนอกและติดตามผลการช่วยเหลือนั้น

๓.๘ บันทึกหลักฐานการปฏิบัติงานและประเมินผลรายงานส่งผู้บริหารหรือหัวหน้า

ระดับ

๔. ครูผู้สอนประจำวิชาและครูที่เกี่ยวข้อง

๔.๑ ศึกษาข้อมูลของนักเรียนเป็นรายบุคคล เพื่อรู้จักและเข้าใจนักเรียนอย่างแท้จริง

๔.๒ ให้ข้อมูลเกี่ยวกับตัวนักเรียนแก่ครูที่ปรึกษา และให้ความร่วมมือกับครูที่ปรึกษาและผู้เกี่ยวข้องในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

๔.๓ ให้ข้อมูลการรู้จักและเข้าใจผู้เรียนในการจัดกระบวนการเรียนรู้กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนและ บริการต่าง ๆ ให้ผู้เรียนได้พัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ

๔.๔ ให้คำปรึกษาเบื้องต้นในรายวิชาที่สอนในด้านการศึกษาต่อการประกอบอาชีพ ทักษะการ ดำรงชีวิต และบุคลิกภาพที่พึงประสงค์

๔.๕ พัฒนาตนเองด้านองค์ความรู้ทางจิตวิทยาและการแนะแนวและนำมาบูรณาการในการจัด ประสบการณ์การเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน

๔.๖ ร่วมประชุมกลุ่มปรึกษาปัญหารายกรณี ในกรณีที่เกี่ยวข้องกับการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

๔.๗ บันทึกหลักฐานการปฏิบัติงาน สรุปผล และรายงานส่งหัวหน้าระดับ

๕. ผู้แทนนักเรียน

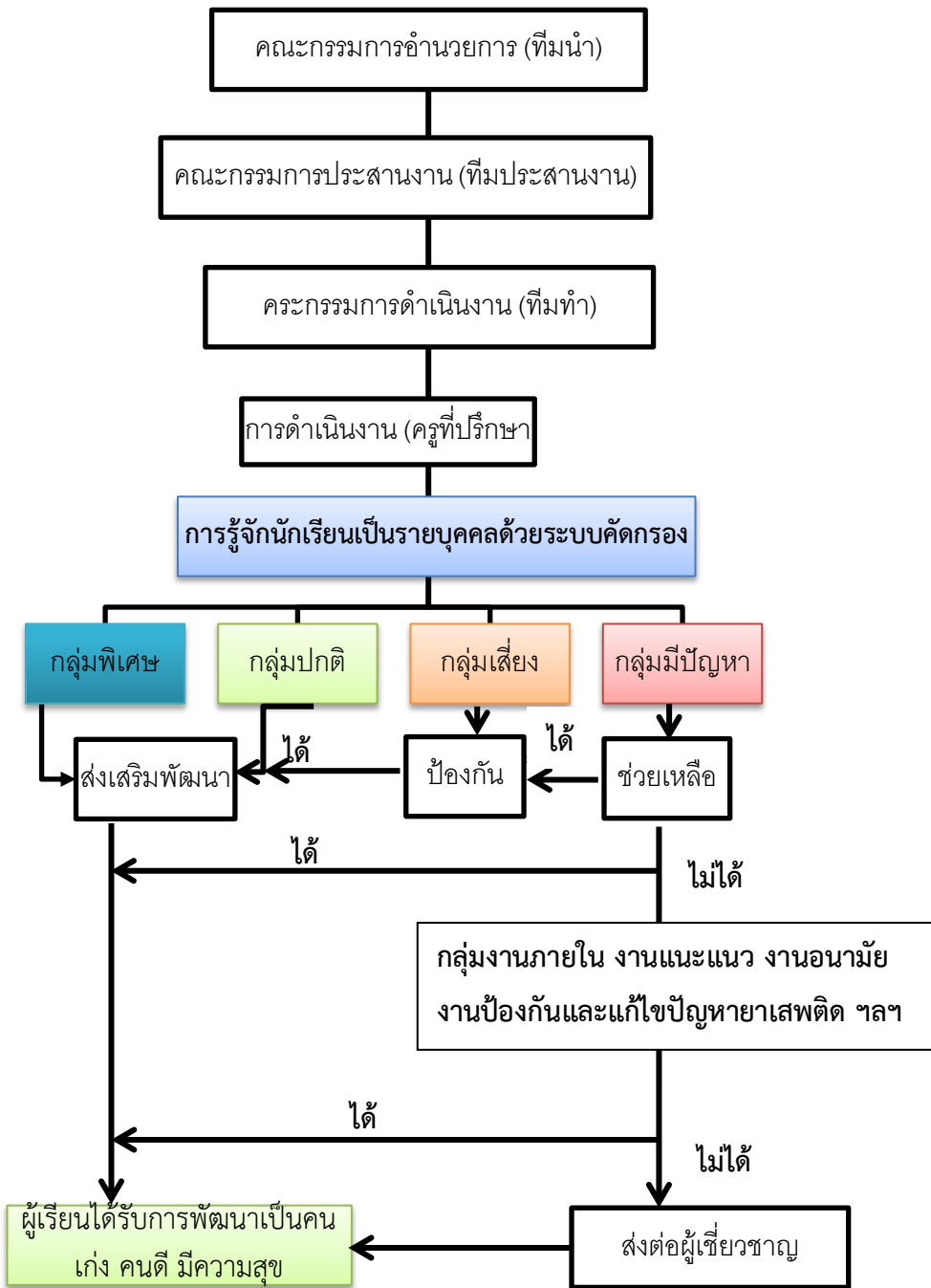
๕.๑ เรียนรู้ ทำความเข้าใจกรอบแนวคิดของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

๕.๒ ประสานงานในการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับสภาพปัญหาและความต้องการจำเป็นของเพื่อน นักเรียน

๕.๓ มีส่วนร่วมในการกำหนดแผนงาน/โครงการ/กิจกรรม

๕.๔ เป็นแกนนำในการดูแลช่วยเหลือเพื่อนนักเรียนให้ได้รับประสบการณ์การเรียนรู้และการ เสริมสร้างทักษะการดำรงชีวิตอย่างเต็มตามศักยภาพ

แผนผังการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
โรงเรียนปทุมพิทยาคม

การเยี่ยมบ้าน (Home Visit)

การเยี่ยมบ้านเป็นกิจกรรมที่สำคัญอย่างหนึ่งในระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ซึ่งมักจะนำไปใช้มากในขั้นตอนการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล ช่วยให้ครูรู้จักนักเรียนอย่างลึกซึ้งและมีข้อมูลเชิงประจักษ์ สามารถนำไปใช้ในการส่งเสริมพัฒนา รวมถึงการป้องกันและแก้ไขได้อย่างเหมาะสม โดยมีกิจกรรมย่อย ดังนี้ ระยะเวลาเตรียมการ

๑. ประชาสัมพันธ์ให้ผู้ปกครองและประชาชนทราบการดำเนินงานโดยใช้สื่ออย่างหลากหลาย เช่น การประชุมผู้ปกครอง การจัดทำป้ายประชาสัมพันธ์ การประชาสัมพันธ์ทางหอกระจายข่าวประจำหมู่บ้าน เสียง ตามสายของ อบต. การจัดทำแผ่นพับ ฯลฯ

๒. รวบรวม สังเกต และศึกษาข้อมูลนักเรียน ทั้งข้อมูลเชิงพฤติกรรมและกายภาพ เช่น พฤติกรรมขณะ อยู่โรงเรียน การแต่งกาย ความสะอาดของร่างกาย การเดินทางไป-กลับ จากบ้านมาถึงโรงเรียน เป็นต้น นำมา วิเคราะห์ สรุป และกำหนดวัตถุประสงค์ในการเยี่ยมบ้าน

๓. วิเคราะห์หว่าไครคือ คนที่ต้องการพบ เช่น พ่อแม่ หรือลุง ป้า น้า อา ของนักเรียน

๔. เตรียมความพร้อมทั้งด้านบุคลากร อุปกรณ์ ทักษะในการสื่อสารเพื่อการสร้างสัมพันธภาพ การค้นหาปัญหา การรู้สึกเข้าใจและเห็นใจ การให้กำลังใจ ทบทวนประเด็นที่จะสังเกตและสนทนา

๕. นัดหมายล่วงหน้า เพื่อให้พร้อมทั้งสองฝ่าย หรือในกรณีที่ต้องการข้อมูลที่เป็นธรรมชาติไม่มีการจัด ฉาก ผู้เยี่ยมบ้านอาจไม่นัดหมายล่วงหน้าก็ได้

ระยะเยี่ยมบ้าน

๑. ไปตามนัด กรณีไม่ไปต้องแจ้งล่วงหน้า เพราะผู้ปกครองนักเรียนบางคนอาจต้องหยุดงานเพื่อรอพบ ครู ไม่ควรเลื่อนนัดถ้าไม่จำเป็น

๒. หากตามนัดแล้วไม่พบใคร ให้สอบถามข้อมูลจากเพื่อนบ้านใกล้เคียงเพื่อนัดมาสรุปวิเคราะห์และ กำหนดวัตถุประสงค์ที่จะมาในครั้งต่อไป

๓. รวบรวมข้อมูลโดย การสังเกตสภาพที่อยู่อาศัย และพฤติกรรมของนักเรียนและบุคคลในบ้านของ นักเรียน การพูดคุยสนทนากับพ่อแม่ ผู้ปกครอง หรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับนักเรียน

ระหว่างการเยี่ยมบ้านควรระวังการเขียนบันทึก ไม่ควรทำขณะสนทนา แต่อาจใช้สื่ออื่นช่วยบันทึก ทั้งนี้ ควรขออนุญาตผู้ปกครองก่อน และต้องถือเป็นการลับไม่นำไปเผยแพร่

๔. เมื่อเยี่ยมบ้านเสร็จควรรีบจดบันทึกข้อมูลที่พบจากการสังเกตและสนทนาในแบบบันทึกที่เตรียมไว้ทันที เพื่อรวบรวมข้อมูลให้ครบถ้วนที่สุด

ระยะหลังการเยี่ยมบ้าน

๑. ควรกลับมาทบทวนข้อมูลจากการสังเกตและการสนทนารวมถึงข้อมูลจากภาพที่ถ่ายได้เพื่อสรุป เป็นข้อมูลและข้อสังเกตของนักเรียน เพื่อนำไปใช้ส่งเสริมพัฒนา ป้องกัน และแก้ไขได้อย่างเหมาะสม

๒. สรุปรายงานและความเห็นของผู้เยี่ยมบ้านเพื่อรวบรวมเป็นฐานข้อมูลนักเรียน

***พึงระลึกเสมอว่าข้อมูลและความเห็นของผู้เยี่ยมบ้านเป็นข้อมูลเฉพาะของนักเรียนแต่ละคน ควร รักษาความลับและใช้อย่างระมัดระวังที่สุด ***

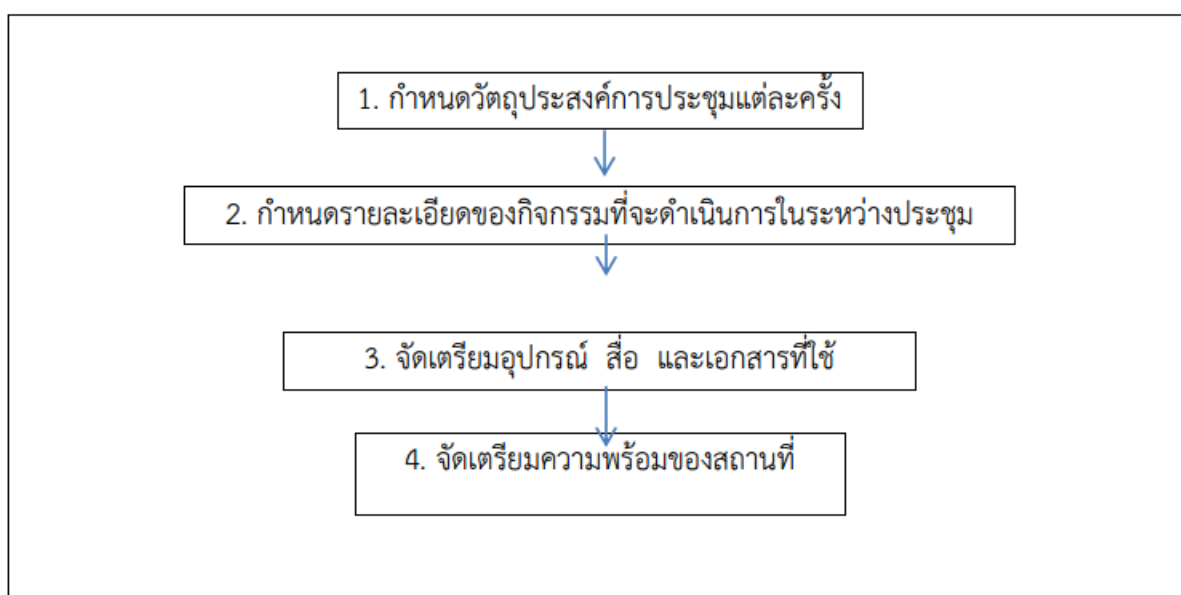
การประชุมผู้ปกครองชั้นเรียน (Classroom Meeting)

ความหมาย การประชุมผู้ปกครองชั้นเรียน เป็นกระบวนการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและสร้างสัมพันธภาพที่ดีของ ครูที่ปรึกษาและผู้ปกครอง เป็นการสร้างเจตคติที่ดีให้กับผู้ปกครองในการให้ความร่วมมือกับโรงเรียนเพื่อการ ดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยครูที่ปรึกษามีบทบาทสำคัญในการดำเนินกิจกรรมและอำนวยความสะดวกให้ผู้ปกครองได้พูดคุย แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ความรู้สึกและประสบการณ์ในการเลี้ยงดูบุตรหลาน ซึ่งจะช่วยให้ ผู้ปกครองเห็นพฤติกรรมของบุตรหลานทั้งในด้านบวกและด้านลบสอดคล้องกับความเป็นจริงมากขึ้น อีกทั้งยังทำให้เกิดสัมพันธภาพที่ดีระหว่างผู้ปกครองด้วยกัน เกิดเป็นเครือข่ายผู้ปกครองและชุมชนที่เข้มแข็ง รู้จักการ ดูแลช่วยเหลือตนเองและช่วยเหลือบุตรหลานให้ปลอดภัยจากอันตรายทั้งปวง การ จัดประชุมผู้ปกครองชั้นเรียน

ควรจัดภาคเรียนละอย่างน้อย ๑ ครั้ง โดยใช้เวลา ประมาณครั้งละ ๑ – ๓ ชั่วโมง

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อให้ผู้ปกครองตระหนักถึงบทบาทหน้าที่ในการดูแลเอาใจใส่บุตรหลานและเป็นที่พึ่งที่ดีของบุตร หลาน
๒. เพื่อให้ผู้ปกครองมีความรู้ความเข้าใจในเทคนิควิธีการเลี้ยงดูบุตรหลานในสังคมยุคปัจจุบัน
๓. เพื่อให้ผู้ปกครองมีเจตคติที่ดีต่อบุตรหลาน มองเห็นถึงส่วนที่ดีของบุตรหลานสำหรับส่วนที่ บกพร่องก็ยินดีร่วมมือกันปรับปรุงแก้ไข
๔. เพื่อให้ผู้ปกครองมีทักษะในการสื่อสารกับบุตรหลาน รู้จักรับฟังบุตรหลาน เพื่อก่อให้เกิดสัมพันธภาพอันอบอุ่นของครอบครัว
๕. เพื่อให้ผู้ปกครองยินดีร่วมมือกับโรงเรียนในการวางแผนทางในอนาคตของบุตรหลาน รวมทั้ง ร่วมมือร่วมใจกันสร้างเครือข่ายผู้ปกครองที่เข้มแข็งเพื่อการดูแล
๖. เพื่อให้ความช่วยเหลือนักเรียนร่วมกันระหว่างผู้ปกครองด้วยกันและระหว่างบ้านกับโรงเรียน แนวทางในการประชุมผู้ปกครองชั้นเรียน ก่อนการประชุม เพื่อให้เกิดความพร้อมก่อนการจัดประชุมผู้ปกครองชั้นเรียน ครูที่ปรึกษาควรมีการเตรียม ต่าง ๆ ดังนี้

วิธีการประชุมผู้ปกครองชั้นเรียน

การประชุมผู้ปกครองชั้นเรียนแต่ละครั้งมีกิจกรรมที่เป็นกระบวนการโดยครูที่ปรึกษาเป็นผู้รับผิดชอบ ดังนี้

๑. การสร้างความคุ้นเคยระหว่างครูที่ปรึกษากับผู้ปกครอง และระหว่างผู้ปกครองด้วยกันเอง
๒. บอกวัตถุประสงค์ของการประชุมผู้ปกครองชั้นเรียน
๓. พูดถึงภาพรวมของนักเรียนในด้านดี ความประทับใจทั้งด้านการเรียน ความประพฤติ ความมีน้ำใจ และอื่น ๆ
๔. ดำเนินกิจกรรมที่โรงเรียนหรือที่ครูที่ปรึกษากำหนด เพื่อส่งเสริมป้องกัน และแก้ไขปัญหา นักเรียน โดยใช้หลักการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม เปิดโอกาสให้ผู้ปกครองได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกันและกัน
๕. หากผู้ปกครองมีความพร้อมในการนำกิจกรรม ให้นำผู้ปกครองเป็นผู้ดำเนินการ โดยครูเป็นผู้อำนวยความสะดวกเพื่อให้การประชุมเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้

๖. ประเมินผลการจัดกิจกรรม สรุปและบันทึกหลักฐานการประชุม

การสรุปและบันทึกหลักฐานการประชุม

การสรุปและบันทึกหลักฐานการประชุมมีประโยชน์หลายประการ ดังนี้

๑. เป็นข้อมูลในการวางแผนจัดการประชุมครั้งต่อไป
๒. เป็นข้อมูลในการจัดกิจกรรมส่งเสริม ป้องกัน และแก้ไขปัญหา นักเรียน
๓. เป็นข้อมูลในการปรับปรุง พัฒนาการประชุมผู้ปกครองชั้นเรียนให้มีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์สูงสุดต่อนักเรียน ผู้ปกครอง ครู โรงเรียนและชุมชน

๔. เป็นหลักฐานอ้างอิงในโอกาสต่าง ๆ

ข้อเสนอแนะในการประชุมผู้ปกครองชั้นเรียน

ข้อเสนอแนะทั่วไป

๑. จัดตามวันเวลาที่เหมาะสม แต่ส่วนใหญ่นิยมจัดในวันประชุมผู้ปกครองของโรงเรียน ภายหลังจาก ที่ผู้ปกครองได้พบผู้บริหารโรงเรียนในห้องประชุมใหญ่แล้ว
๒. จัดแสดงผลงานนักเรียนแต่ละระดับชั้นให้ผู้ปกครองชมในห้องประชุมใหญ่
๓. จัดนิทรรศการแสดงผลงานนักเรียนในสถานที่ที่ผู้ปกครองลงทะเบียน
๔. จัดกิจกรรมบริการผู้ปกครองฟรี เช่น การวัดสมรรถภาพทางกาย การตรวจวัดสายตา – ตรวจ สุขภาพ การตรวจสอบความเครียด

ข้อเสนอแนะในการสื่อสาร

๑. ครูที่ปรึกษาควรใช้ภาษาและท่าทางที่เอื้อต่อความสำเร็จในการจัดประชุม
๒. ใช้ภาษาเชิงบวก สร้างสรรค์ ด้วยบรรยากาศที่เป็นกัลยาณมิตร
๓. สื่อสารให้ผู้ปกครองเข้าใจบทบาทหน้าที่ของครูที่ปรึกษาในการดูแล เอาใจใส่นักเรียนด้วยความรัก ความห่วงใย
๔. สื่อสารให้ผู้ปกครองร่วมมือในการดูแลบุตรหลาน ด้วยการเป็นที่ปรึกษาของบุตรหลานได้ทุกเรื่อง และแม้ว่าบุตรหลานจะทำผิดก็ควรให้อภัย ให้โอกาสโดยใช้ความอ่อนโยนในการแก้ไขปัญหา

๕. มีท่าทีให้เกียรติ เป็นมิตร และจริงใจกับผู้ปกครอง โดยระมัดระวังคำพูดที่ทำให้ผู้ปกครอง รู้สึกอับอาย บกพร่อง ถูกประจาน หรือรู้สึกต่อต้านครู ไม่ว่าจะโดยทางตรงหรือทางอ้อม

ทักษะชีวิต (Life Skills)

ความหมาย

ทักษะชีวิต เป็นความสามารถของบุคคลที่จะจัดการกับปัญหาต่างๆ รอบตัวในสภาพสังคม ปัจจุบันและ เตรียมพร้อมสำหรับการปรับตัวในอนาคต

องค์ประกอบของทักษะชีวิต

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้กำหนดองค์ประกอบทักษะชีวิตที่สำคัญที่จะ สร้างและ พัฒนาเป็นภูมิคุ้มกันชีวิตให้แก่เด็กและเยาวชนในสภาพสังคมปัจจุบันและเตรียมพร้อมสำหรับอนาคตไว้ ๔ องค์ประกอบ ดังนี้

๑. การตระหนักรู้และเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น

การตระหนักรู้และเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น หมายถึง การรู้จักความถนัด ความสามารถ จุดเด่น จุดด้อยของตนเอง เข้าใจความแตกต่างของแต่ละบุคคล รู้จักตนเอง ยอมรับ เห็นคุณค่าและภาคภูมิใจในตนเอง และผู้อื่น มีเป้าหมายในชีวิตและมีความรับผิดชอบต่อสังคม

๒. การคิดวิเคราะห์ ตัดสินใจ และแก้ไขปัญหาอย่างสร้างสรรค์

การคิดวิเคราะห์ ตัดสินใจ และแก้ไขปัญหาอย่างสร้างสรรค์ หมายถึง การแยกแยะข้อมูล ข่าวสาร ปัญหา และสถานการณ์รอบตัว วิพากษ์วิจารณ์และประเมินสถานการณ์รอบตัวด้วยหลักเหตุผลและ ข้อมูลที่ ถูกต้อง รับรู้ปัญหาสาเหตุของปัญหา หาทางเลือกและตัดสินใจแก้ไขปัญหาในสถานการณ์ต่างๆ อย่างสร้างสรรค์

๓. การจัดการกับอารมณ์และความเครียด

การจัดการกับอารมณ์และความเครียด หมายถึง ความเข้าใจและรู้เท่าทันภาวะอารมณ์ของ บุคคล รู้ สาเหตุของความเครียด รู้วิธีการควบคุมอารมณ์และความเครียด รู้วิธีผ่อนคลาย หลีกเลี่ยงการ ปรับเปลี่ยน พฤติกรรมที่จะก่อให้เกิดอารมณ์ไม่พึงประสงค์ไปในทางที่ดี

๔. การสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น

การสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น หมายถึง การเข้าใจมุมมอง อารมณ์ ความรู้สึกของผู้อื่น ใช้ ภาษา พูดและภาษากาย เพื่อสื่อสารความรู้สึกนึกคิดของตนเอง รับรู้ความรู้สึกนึกคิดและความต้องการของ ผู้อื่น วางตัวได้ถูกต้องเหมาะสมกับสถานการณ์ต่างๆ ใช้การสื่อสารที่สร้างสัมพันธภาพที่ดี สร้างความร่วมมือ และ ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข